

พรรณไม้พื้นล่างในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา
ปราณี นางงาม* ปรียานันท์ แสนโกชน์ วัชรศักดิ์ มาเกิด และ กฤษณธร ศรีภูเวียง
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ต. ท่าโพธิ์ อ. เมือง จ. พะเยา 65000

*Corresponding author, e-mail: ppalee@hotmail.com

Vegetation of the Ground Flora in Naresuan University, Phayao Campus

Pranee Nanggam*, Preeyanan Saenpote, Watcharasak Makerd
and Kridsanatorn Sreepoowiang

Department of Biology, Faculty of Science, Naresuan University, Thapo Subdistrict,
Muang District, Phitsanulok Province 65000

*Corresponding author, e-mail: ppalee@hotmail.com

บทคัดย่อ

การสำรวจพรรณไม้พื้นล่าง ในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ระหว่างเดือน มีนาคม พ.ศ. 2552-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 พื้นที่ขนาด 600 ตารางเมตร จำนวน 2 แปลง สภาพป่าเป็นป่าผลัดใบแบบป่าเต็งรัง ที่ความสูงจากน้ำทะเล 450-650 เมตร พบพืชพื้นล่าง ที่มีท่อลำเลียงกำลังออกดอกหรือผลและเก็บตัวอย่าง ได้จำนวน 38 วงศ์ 132 ชนิด ประกอบด้วยพืชใบเลี้ยงคู่ 21 วงศ์ 52 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 10 วงศ์ 70 ชนิด และเฟิน 7 วงศ์ 10 ชนิด จัดทำตัวอย่าง พันธุ์ไม้แห้ง ยกเว้นพืชที่พบในวงศ์กล้วยไม้ เนื่องจากแต่ละชนิดมีจำนวนน้อย แต่พบจำนวนชนิดมากที่สุด คือ 30 ชนิด นอกจากนี้ พืชในสกุล *Curcuma* (Zingiberaceae) และ สกุล *Smilax* (Smilacaceae) เป็นพืชที่มีศักยภาพในการนำไปใช้เป็นพืชประดับและสมุนไพรได้ ดังนั้น การกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ จะทำให้คงความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชในธรรมชาติต่อไปได้
คำสำคัญ: พรรณไม้พื้นล่าง ความหลากหลาย มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพะเยา

Abstract

The vegetation of ground flora in Naresuan University, Phayao Campus was carried out during March 2009-February 2010 in deciduous dipterocarp forest at 450-650 m elevations. Belt transect method was done in 2 areas at east site of the campus. There were 600 m² in each area.

The vascular ground flora were found in 38 families and 132 species, including 21 families and 52 species of dicotyledons, 10 families and 70 species of monocotyledons, and found 7 families and 10 species of ferns. 30 species of terrestrial orchids are richness but some were represented by a few individuals. Some of them have potential to be an ornamental and medicinal plants such as *Curcuma* (Zingiberaceae) and *Smilax* (Smilacaceae). Therefore, this area should be set up for natural resource conservation and will increase plant genetic diversity.

Key words: vegetation, ground flora, Naresuan University, Phayao Province

บทนำ

ทรัพยากรพรรณไม้พื้นล่างหรือพืชพื้นล่าง เป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญไม่น้อยกว่าไม้ต้น เป็นกลุ่มสิ่งมีชีวิตหนึ่งที่บ่งบอกประเภทของป่าและระบบนิเวศ ความหลากหลายของพืชพื้นล่างใช้บ่งชี้ความสมบูรณ์ของพื้นที่นั้นๆ ได้เช่นเดียวกับความหลากหลายของไม้ต้น แต่เนื่องด้วยไม้พื้นล่างส่วนใหญ่ มีขนาดเล็ก เป็นพืชล้มลุก 1 ปี (annual) หรือมากกว่า 1 ปี (perennial) ถ้าพื้นที่นั้นๆ ถูกรบกวน เช่น การเกิดไฟป่าก็จะทำให้พืชพื้นล่างเหล่านี้มีจำนวนประชากรลดลงได้ หรือถ้ามีการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าบริเวณใดๆ เกิดขึ้นก็ตาม พืชพื้นล่างจะถูกกำจัดออกเป็นอันดับแรก โดยไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพและความสำคัญที่มีอยู่ ดังนั้น การศึกษาความหลากหลายของพืชพื้นล่างครั้งนี้จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลพืชเฉพาะกลุ่มขึ้น เป็นพืชพื้นล่างที่ทั้งที่มีเนื้อไม้ ไม้ได้แก่ ไม้ล้มลุก (herb) ไม้พุ่ม (shrub) ที่ผลิดอกและผลที่มีความสูงไม่เกิน 1.5 เมตร ไม้เถา (vine) รวมถึงพืชกลุ่มเฟิน (ferns)

การศึกษาคความหลากหลายของพืชพื้นล่าง มักจะถูกรายงานเป็นภาพรวมของการศึกษาพืชในพื้นที่หนึ่งที่ไม่ได้แยกเฉพาะไม้พื้นล่างหรือไม้ต้น อย่างไรก็ตามได้มีการกล่าวถึงพืชที่เป็นไม้ล้มลุกในบางพื้นที่ เช่น Kerr (1911) ได้สำรวจพรรณไม้บริเวณดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และรายงานไว้ว่า พบพืชล้มลุกจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน เช่น กกล้วยไม้ดินซึ่งอยู่ในวงศ์ Orchidaceae ได้แก่ นางอ้ว (Habenaria helferi (Rchb.f.) Hook.f.) เอื้องพร้าว (Eulophia graminea Lindl.) พืชวงศ์ Zingiberaceae เช่น กระเทียม (Zingiber zerumbet (L.) J. E. Sm.) พืชวงศ์

Compositae เช่น สาบเสือ (*Chromolaena odoratum* (L.) R. M. King & H. Rob.) ชนิดนี้เป็นพืชต่างถิ่น หลังจากนั้น อีกเกือบ 20 ปี Cockerell (1929) ได้สำรวจพืชที่คอยสุเทพ และรายงานพืชชั้นล่างไว้ ได้แก่ วงศ์ Araceae เช่น *Arisaema* sp. วงศ์ Compositae เช่น สาบเร้งสาบกา (*Ageratum conyzoides* L.) วงศ์ Gramineae เช่น หญ้าคา (*Imperata cylindrica* (L.) P. Beauv.) วงศ์ Zingiberaceae เช่น สกุดดอกเข้าพรรษา (*Globba* sp.) ส่วน Sawyer and Chermisrivathana (1969) สำรวจพรรณไม้บนคอยสุเทพ ในปี ค.ศ. 1966 ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 300 เมตร ถึง 1,685 เมตร รวมพื้นที่ที่สำรวจประมาณ 182 ตารางกิโลเมตร ในจำนวนนี้มีพืชพื้นล่าง ประเภทไม้ล้มลุกไม่มีเนื้อไม้ มีจำนวนมากว่า 21 ชนิด จาก จำนวน 11 วงศ์ อารมย์ (2537) ได้สำรวจพืชพื้นล่างประเภทไม่มีเนื้อไม้ของป่าบริเวณทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 670-750 เมตร ในพื้นที่ 3,960 ตารางเมตร เป็นเวลา 1 ปี พบพืช 24 วงศ์ 59 สกุล 71 ชนิด เป็นพืชล้มลุก 1 ปี 16 ชนิด และพืชล้มลุกอายุมากกว่า 1 ปี พบถึง 55 ชนิด ทั้งนี้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวมากที่สุดถึง 40 ชนิด ใบเลี้ยงคู่ 31 ชนิด และ มนุ (2542) ได้ศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างตามแนวลำน้ำแม่มอน ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 475-575 เมตร ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง โดยสำรวจเป็นเวลา 1 ปี พบพรรณไม้ที่มีท่อลำเลียง 128 ชนิด พืชใบเลี้ยงคู่ที่พบมากที่สุดคือ วงศ์ถั่ว (Leguminosae) จำนวน 13 ชนิด ส่วนพืชใบเลี้ยงเดี่ยวที่พบมากที่สุดเป็นวงศ์ Zingiberaceae พบมากถึง 15 ชนิด รายงานล่าสุดของพรรณไม้พื้นล่างคือการศึกษาของ Sankamethawe and Ausamsunthorn (2004) ได้ศึกษาพรรณไม้และความหลากหลายของพืชพื้นล่าง ที่สวนรุกขชาติไม้เมืองเหนือ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นป่าเต็งรัง (deciduous dipterocarp forest) ระดับต่ำ ความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 300 เมตร พบไม้พื้นล่างทั้งหมดถึง 59 วงศ์ 180 สกุล 340 ชนิด เป็นต้น นอกจากนี้ Maxwell (1992) รายงานพรรณไม้ที่คอยเชียงดาว พบว่ามีพืชล้มลุกไม่มีเนื้อไม้รวมอยู่ด้วย นอกจากความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างแล้ว Suwanratana (1994) ศึกษาผลของการให้น้ำต่อพืชพื้นล่างในป่าเต็งรัง บริเวณศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อปรับปรุงสภาพนิเวศของป่าเต็งรัง จากผลงานการวิจัยที่ได้พิมพ์เผยแพร่ จะเห็นว่าผู้ให้ความสำคัญศึกษาพืชพื้นล่างอยู่บ้าง แต่ยังไม่แพร่หลาย ดังนั้น การศึกษารุ่นนี้ เป็นการเพิ่มข้อมูลพืชพื้นล่างที่น่าจะนำไปใช้ประโยชน์ต่องานวิจัยสาขาอื่นๆ ต่อไปได้

วัตถุประสงค์

การศึกษาพรรณไม้พื้นล่าง ในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา

1. เพื่อสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลชนิดพืช (botanical database)
2. เพื่อพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ ของหอพรรณไม้ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

วิธีการดำเนินงาน

1. กำหนดพื้นที่วิจัย โดยเลือกศึกษาบริเวณป่าผลัดใบ ในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา และกำหนดเส้นทางการเดินสำรวจ จำนวน 2 แปลง ขนาดแปลงละ 600 ตารางเมตร ที่ตำแหน่ง 47Q 0594683 ถึง 2103713 และ ที่ Q47 0592826 ถึง 2104799
2. สำรวจภาคสนาม เดือนละ 1 ครั้ง ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2552-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 เก็บตัวอย่าง ถ่ายภาพ และบันทึกข้อมูลพืชที่พบ
3. ทำตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง ลงทะเบียน จัดเก็บในตู้เก็บตัวอย่าง เพื่อเป็นหลักฐานการวิจัย
4. บันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อทำเป็นฐานข้อมูลพืช (botanical database) เช่น ชื่อวิทยาศาสตร์ ชีพลักษณ์ (phenology) ลักษณะนิสัย (habit) แหล่งอาศัย (habitat) ช่วงเวลาการออกดอก (flowering period) การติดผล (fruiting period) ช่วงเวลาที่ไม้ผลัดใบ (leafing period) และระดับความสูงจากน้ำทะเล (elevation) เป็นต้น

ผลการวิจัย

จากการสำรวจพบพืชพื้นล่างในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา จำนวน 38 วงศ์ 132 ชนิด (ตาราง 1) เป็นพืชดอกใบเลี้ยงคู่ 21 วงศ์ 52 ชนิด ใบเลี้ยงเดี่ยว 10 วงศ์ 70 ชนิด พบพืชในวงศ์กล้วยไม้ (Orchidaceae) มากที่สุด 11 สกุล 30 ชนิด มีที่ยังไม่สามารถระบุชนิดได้อีก 3 สกุล 5 ชนิด เพราะไม่พบการติดดอก และพบพืชกลุ่มเฟิน 7 วงศ์ 10 ชนิด (ตาราง 2)

ตาราง 1 ชนิดของพืชดอกที่สำรวจพบในพื้นที่มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ วิทยาเขต สารสนเทศพะเยา

อักษรย่อ Habit: s = shrub, st = small tree, l = treelet, h = herb, v = vine, sc = scandent, cr = creeping

Abundance: 0 = probably extirpated, 1 = down to a few individuals, 2 = rare, 3 = medium abundance, 4 = common, 5 = abundant

Phenology: jan = January, feb = February, mar = March, apr = April, may = May, jun = June, jul = July, aug = August, sep = September, oct = October, nov = November, dec = December

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
ANGIOSPERMS-DICOTS							
ACANTHACEAE	<i>Dipterocanthus repens</i> (L.) Hassk.	จ้ำหอม	h	3	May-Jul	Jul-Aug	Apr-Dec
	<i>Hygrophila phlomoides</i> Nees	ชำชำ	h	2	Aug-Oct	Aug-Oct	May-Feb
	<i>Justicia procumbens</i> L.	หญ้าน้ำเขียว	h	2	Aug-Oct	Sep-Nov	Jul-Dec
AMARANTHACEAE	<i>Alternanthera sessilis</i> (L.) DC.	ผักเบ็ดไทย	h	3	Nov-May	Dec-May	Nov-Jul
APOCYNACEAE	<i>Amalocalyx microlobus</i> Pierre ex Spire	หยั่งสมุทร	v	3	Jun-Sep	Nov-Dec	May-Dec
ARISTOLOCHIACEAE	<i>Aristolochia kerrii</i> Caib	กระเช้าปากเบ็ด	v	1	Apr-Jun	?	Apr-Oct
COMPOSITAE	<i>Ageratum conyzoides</i> L.	สาบเร้งสาบกา	h	4	Oct-Mar	May-Mar	May-Mar
	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S. Moore	เสี้ยวฮ้อม	h	4	Nov-Mar	Nov-Mar	Jul-Feb
	<i>Gynula pseudochina</i> (L.) DC.	ผักกาดกบ	h	3	Jun-Jul	Jul-Aug	May-Aug
	<i>Spilanthes paniculata</i> Wall. ex DC.	ผักเค็ด	h	4	Oct-Apr	Nov-May	Jul-May
	<i>Vernonia squarrosa</i> (D. Don) Less.	หนาดดำ	h	3	Aug-Oct	Sep-Nov	Jun-Nov

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
CONVOLVULACEAE	<i>Blinkworthia lycioides</i> Choisy	ระฆังขาว	sc	2	Jun-Aug	Jun-Aug	May-Dec
	<i>Evolvulus nummularius</i> (L.) L.	ใบตางหรือยอ	cr	2	Aug-Oct	Aug-Nov	May-Dec
EUPHORBIACEAE	<i>Antidesma acidum</i> Retz.	เม่าสร้อย	l	2	Apr-May	Sep-Nov	May-Dec
	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าไต้ใบ	h	3	Jan-May	Jan-May	Jan-Dec
LABIATAE	<i>Geniosporum coloratum</i> (D. Don) O.K.	ห้อมป่า	h	2	Apr-Jun	Jun-Jul	Apr-Dec
	<i>Scutellaria glandulosa</i> Hk. f.	อีเหนียว	h	2	Mar-May	Apr-Jul	Mar-Oct
LEEACEAE	<i>Leea indica</i> (Burm. f.) Merr.	กะดั่งใบ	h	2	May-Jul	May-Nov	Apr-Jan
	<i>Leea rubra</i> Bl. ex Spreng.	เขื่อง	h	2	Jun-Aug	Aug-Nov	Jun-Dec
LEGUMINOSAE, Mimosoideae	<i>Mimosa pudica</i> L.	หญ้านับยอด, ไมยราบ	h	4	Aug-Oct	Nov-Dec	Jan-Dec
LEGUMINOSAE, Papilionoideae	<i>Clitoria mariana</i> L.	แปบดอกขาว	v	3	Aug-Oct	Nov-Dec	May-Dec
	<i>Crotalaria alata</i> D. Don	หิ้งเม่นน้อย	h	4	Sep-Nov	Sep-Dec	Aug-Dec
	<i>Crotalaria nerifolia</i> Wall. ex Benth.	หิ้งเม่น	h	4	Nov-Dec	Nov-Dec	Oct-Dec
	<i>Desmodium heterocarpon</i> (L.) DC. subsp. <i>heterocarpon</i>	คนทีดิน	s	3	Oct-Nov	Oct-Feb	Jul-Feb
	<i>Desmodium laxiflorum</i> DC.	เหนียวหมา	s	2	Sep-Oct	Sep-Jan	Jul-Jan
	<i>Desmodium triflorum</i> (L.) DC	หญ้านกเถิดหอย	cr, h	2	Aug-Oct	Aug-Nov	May-Dec

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
LEGUMINOSAE, Papilionoideae	<i>Eriosema chinense</i> Vog.	ถั่วน้อย	h	4	Apr-Aug	May-Dec	Apr-Jan
	<i>Indigofera hirsuta</i> L.	ครามขน	s	3	Aug-Oct	Aug-Oct	May-Dec
	<i>Indigofera spicata</i> Forssk.	ครามป่า	s	3	Aug-Oct	Sep-Dec	Apr-Jan
	<i>Indigofera squalida</i> Prain	ป่าหิ้งเม่น	s	3	Jan-Jul	Aug-Oct	May-Nov
	<i>Macroptilium atropurpureum</i> (DC.) Urb.	ถั่วฝักแดง	h	3	Jul-Aug	Aug-Nov	May-Dec
	<i>Uraria cordifolia</i> Wall.	หญ้าหางหมา	s	3	Aug-Sep	Aug-Oct	May-Dec
	<i>Uraria lagopodioides</i> (L.) Desv. ex DC.	หญ้าหางอื่น	s	3	Jul-Sep	Jul-Oct	May-Dec
LYTHRACEAE	<i>Ammania baccifera</i> L.	มะปรางกลุ่ม	h	3	Jul-Feb	Sep-Mar	Aug-Mar
MALVACEAE	<i>Abelmoschus moschatus</i> Medik. subsp. <i>tuberosus</i> (Span.) Borss.	โสมชบา	h	3	Apr-Aug	Apr-Oct	Apr-Oct
PASSIFLORACEAE	<i>Passiflora foetida</i> L.	กระทกรก	v	3	Mar-Oct	Apr-Nov	Jan-Dec
POLYGALACEAE	<i>Polygala longifolia</i> Poir.	หญ้าเลือดไก่	h	2	Aug-Nov	Aug-Dec	Aug-Dec
RUBIACEAE	<i>Hedyotis auricularia</i> L.	ดอกแห้ง	h	3	Jun-Aug	Jun-Aug	May-Oct
	<i>Hedyotis tenelliflora</i> Bl. var. <i>kerrii</i> (Craib) Fuku.	หญ้าใบเข้มน	h	3	Jun-Aug	Jul-Aug	May-Oct
	<i>Mussaenda parva</i> Wall. ex G. Don	แก้มนุ่ม	s	2	Aug-Sep	Aug-Sep	Jan-Dec
	<i>Pavetta indica</i> L.	เข้มนป่า	s	1	Jul-Aug	Jul-Aug	Jan-Dec
	<i>Striga masuria</i> (B.-H. ex Benth.) Benth.	หญ้าแม่มดใหญ่	h	2	Jun-Jul	Jun-Aug	May-Aug

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
SCROPHULARIACEAE	<i>Torenia violacea</i> (Azaola ex Blanco) Pennell	แวมมยฺร่า	h	3	Sep-Nov	Sep-Dec	May-Dec
STERCULIACEAE	<i>Helicteres angustifolia</i> L.	ขี้ตุน	s	2	May-Jun	Jun-Jul	Apr-Dec
TILIACEAE	<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. ex Juss.	หญ้างูบิิด	s	3	Apr-Aug	Apr-Oct	Apr-Dec
	<i>Grewia lacei</i> Drumm. ex Craib	คอแห้ม	l	3	Jan-Jul	Jul-Dec	Mar-Dec
UMBELLIFERAE	<i>Seseli yunnanensis</i> Franch.	ผักชีข้าง	h	2	Oct	?	Jun-Oct
URTICACEAE	<i>Pouzolzia hirta</i> Hassk.	หนอนตายขน	h	3	May-Jul	May-Aug	May-Nov
VERBENACEAE	<i>Clerodendrum paniculatum</i> L.	นมสวรรค์	s	3	Jul-Ag	Jul-Ag	Jan-Dec
	<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon. var. <i>wallichii</i> Cl.	ชะรักป่า	s	3	Jul-Sep	Sep-Nov	May-Dec
	<i>Premna herbacea</i> Roxb.	ขาเป็ยนุ่ม	h	3	Apr-Jun	Jun-Aug	Apr-Dec
	<i>Premna nana</i> Coll. & Hemsl.	ขาเป็ยเล็ก	h	3	Apr-May	Jun-Jul	Apr-Dec
ANGIOSPERMS-MONOCOTS							
ARACEAE	<i>Amorphophallus</i> sp.1	บุก	h	3	May-Jun	Jun-Jul	?
	<i>Amorphophallus</i> sp.2	บุก	h	3	May-Jun	Jun-Jul	?
	<i>Amorphophallus</i> sp.3	บุก	h	3	May-Jun	Jun-Jul	?
COMMELIANACEAE	<i>Commelina diffusa</i> Burm.	ผักปราบ	h	3	Jun-Nov	Jul-Nov	Jan-Dec
	<i>Murdannia edulis</i> (Stokes) Faden	ผักปราบพุ่ม	h	3	Apr-May	May-Jul	May-Oct
	<i>Murdannia simplex</i> (Vahl) Brenan	ปราบน้ำเงิน	cr	3	Jun-Jul	Jun-Jul	May-Oct

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology			
					Flowering	Fruiting	Leafing	
CYPERACEAE	<i>Carex speciosa</i> Kunth ssp. <i>speciosa</i>	กกกระบอก			Apr-Jun	Jun-Jul	Apr-Aug	
	<i>Cyperus cyperoides</i> (L.) O.K.	หญ้านกก	h	4	May-Jun	May-Aug	May-Sep	
	<i>Cyperus difformis</i> L.	กกขนาก	h	4	Jun-Jul	Jun-Jul	May-Aug	
	<i>Cyperus kyllingia</i> Endl.	หญ้าน้ำหนู	h	4	Jan-Dec	Jan-Dec	Jan-Dec	
	<i>Cyperus nutans</i> Vahl var. <i>nutans</i>	หงอนแม่ออก	h	4	Jun-Jul	Jun-Jul	May-Aug	
	<i>Fimbristylis dichotoma</i> (L.) Vahl subsp. <i>dichotoma</i>	หญ้านิ้วหนู	h	4	Jul-Nov	Jul-Oct	May-Dec	
	<i>Fimbristylis miliacea</i> (L.) Vahl	หญ้าน้ำรีดเขียด	h	4	Aug-Sep	Aug-Sep	May-Sep	
	<i>Fimbristylis ovata</i> (Burm. f) Kern	หญ้าน้ำกุ่มหมู	h	4	May-Jun	May-Aug	May-Sep	
	<i>Rhynchospora rubra</i> (Lour.) Mak.	หญ้าน้ำหัวแดง	h	4	Aug-Nov	Sep-Dec	May-Dec	
	<i>Scleria kerrii</i> Turr.	หญ้าน้ำปูมขาว	h	4	Apr-Jun	Apr-Jun	Mar-Jul	
	<i>Scleria levis</i> Retz.	หญ้าน้ำสามกม	h	4	Aug-Nov	Sep-Dec	May-Dec	
	GRAMINEAE	<i>Alloteropsis cimicina</i> (L.) Stapf	-	h	5	Apr-May	Apr-May	Jan-Dec
		<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf	คาหอม	h	5	Apr-Jun	Apr-Jun	Jan-Dec
<i>Eragrostis amabilis</i> (L.) Nees		-	h	5	Apr-Nov	May-Dec	May-Dec	
<i>Eremochloa ciliaris</i> (L.) Merr.		-	h	5	Aug-Nov	Sep-Dec	May-Dec	
<i>Eulaliopsis binata</i> (Retz.) C. E. Hubb.		-	h	5	Apr-Jul	Apr-Jul	Apr-Dec	
<i>Paspalum scrobiculatum</i> L.		หญ้าน้ำปล้องหิน	h	5	May-Jun	May-Jul	May-Dec	

ตาราง 1 (ต่อ)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
GRAMINEAE	<i>Sorghum nitidum</i> (Vahl) Pers.	หญ้าหางอิน	h	5	May-Jun	May-Jun	May-Dec
	<i>Zoysia matrella</i> (L.) Merr. var. <i>matrella</i>	หญ้านวลน้อย	h	5	?	?	Jan-Dec
HYPOXIDACEAE	<i>Hypoxis aurea</i> Lour.	หญ้าดอกคำ	h	5	Apr-Sep	Jun-Oct	May-Dec
LILIACEAE	<i>Iphigenia indica</i> (L.) A. Gray ex Kunth	-	h	3	Jul-Aug	Aug-Dec	Aug-Dec
	<i>Iphigenia</i> sp.	-	h	2	?	Jun	Jun
ORCHIDACEAE	<i>Ophiopogon longifolius</i> Decne.	ว่านเศรษฐี	h	3	Apr-Jun	Jun-Jan	May-Jan
	<i>Brachycorythis henryi</i> (Schltr.) Summerh.	เอื้องดินฟ้าบ้าน	h	2	Jul-Aug	?	Jul-Aug
	<i>Cymbidium ensifolium</i> (L.) Sw.	จุหัตถ์	h	2	Apr-Jun	Jul-Sep	May-Oct
	<i>Eulophia promensis</i> Lindl.	เหลืองประไพ	h	2	Aug-Sep	?	May-Oct
	<i>Eulophia pauciflora</i> Guillaumin	ว่านอึ่งล้านนา	h	2	Aug-Sep	?	May-Oct
	<i>Eulophia siamensis</i> Rolfe ex Downie	ว่านหัวครุสยาม	h	2	Jul-Aug	?	May-Sep
	<i>Eulophia spectabilis</i> (Dennst.) Suresh	ว่านหัวครุ	h	2	May	?	Apr-Jun
	<i>Geodorum recurvum</i> (Roxb.) Alston	ว่านนางตาม	h	2	Apr-Jun	?	May-Sep
	<i>Geodorum siamense</i> Rolfe ex Downie	ว่านจุงนาง	h	2	May-Jun	Jul-Sep	Jun-Jul
	<i>Habenaria amplexicaulis</i> Rolfe ex Downie	เอื้องสีทองขาว	h	2	Aug-Nov	Nov-Dec	May-Dec
	<i>Habenaria chlorina</i> E. C. Parish & Rchb. f.	เอื้องสีทอง	h	2	Aug	?	Aug-Sep
<i>Habenaria dentata</i> (Sw.) Schltr.	นางอ้วนน้อย	h	2	Sep-Oct	?	Jun-Oct	
<i>Habenaria hosseusii</i> Schltr.	นางอ้วนหยา	h	2	Aug	?	Aug-Sep	

ตาราง 1 (ต่อ)

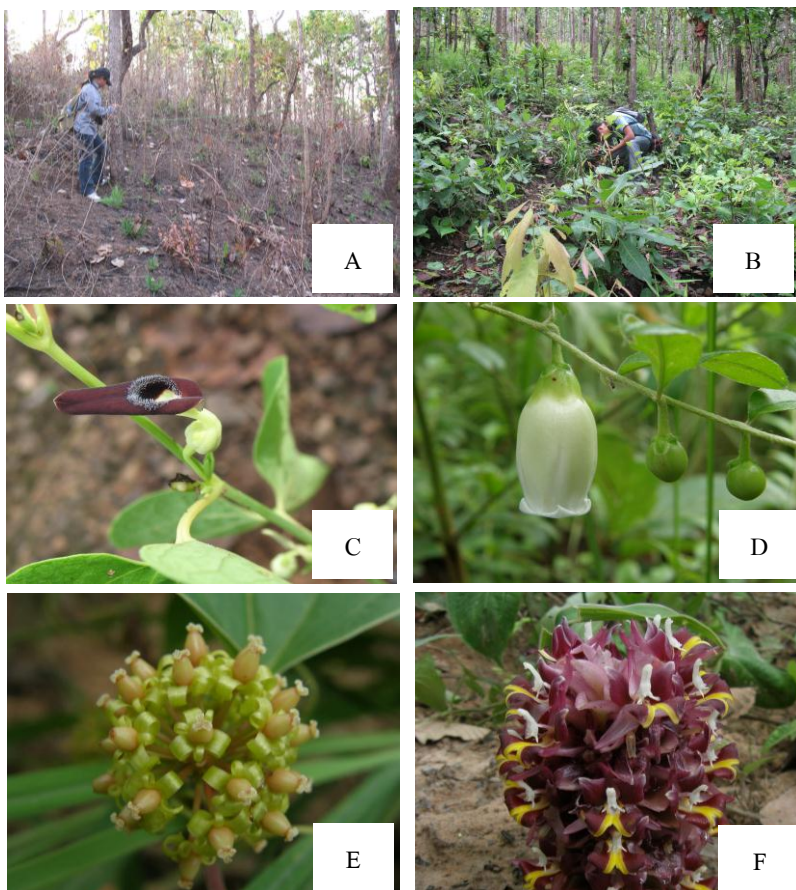
Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
ORCHIDACEAE	<i>Habenaria diphylla</i> (Nimmo) Dalzell	คูบมูบมดลีน	h	2	Aug-Oct	?	Jul-Nov
	<i>Habenaria lindleyana</i> Steud.	นางกราย	h	2	Oct	?	Jul-Nov
	<i>Habenaria lucida</i> Wall. ex Lindl.	เอื้องหอมเตย	h	2	Aug-Oct	?	Jun-Nov
	<i>Habenaria malintana</i> (Blanco) Merr.	นางอ้วกليبเดี่ยว	h	2	Oct	?	Sep-Oct
	<i>Habenaria reniformis</i> (D. Don) Hook. f.	นางอ้วกลิปข้างเล็ก	h	2	Oct	?	Sep-Nov
	<i>Habenaria rostelifera</i> Rchb. f.	หญ้ามันปู	h	2	Sep	?	Aug-Oct
	<i>Liparis odorata</i> (Willd.) Lindl.	เอื้องกลีบม้วน	h	2	Jun-Aug	?	May-Sep
	<i>Liparis wightiana</i> Thwaites	เขี้ยวพระอินทร์	h	2	Jul-Oct	?	Jun-Nov
	<i>Nervilia aragoana</i> Gaudich.	แผ่นดินเย็น	h	2	Apr-May	?	May-Dec
	<i>Nervilia crocifformis</i> (Zoll. & Moritzi) Seidenf.	เอื้องหัวใบบัวบก	h	2	May-Jun	?	Jun-Dec
	<i>Nervilia</i> sp.1	-	h	2	?	?	Jul-Aug
	<i>Nervilia</i> sp.2	-	h	2	?	?	Aug
	<i>Nervilia</i> sp.3	-	h	2	?	?	Sep-Oct
	<i>Pecteilis susannae</i> (L.) Raf.	นางอ้ว	h	2	Aug-Oct	?	May-Dec
	<i>Peristylus affinis</i> (D. Don) Seidenf.	นางดาข	h	2	May-Jul	?	Apr-Sep
	<i>Peristylus</i> sp.	-	h	2	?	Oct	
	<i>Spathoglottis eburnea</i> Gagnep.	บานดึก	h	2	Oct-Dec	?	May-Jul
	<i>Tropidia</i> sp.	-	h	2	?	?	Oct

ตาราง 1 (ต่อ)

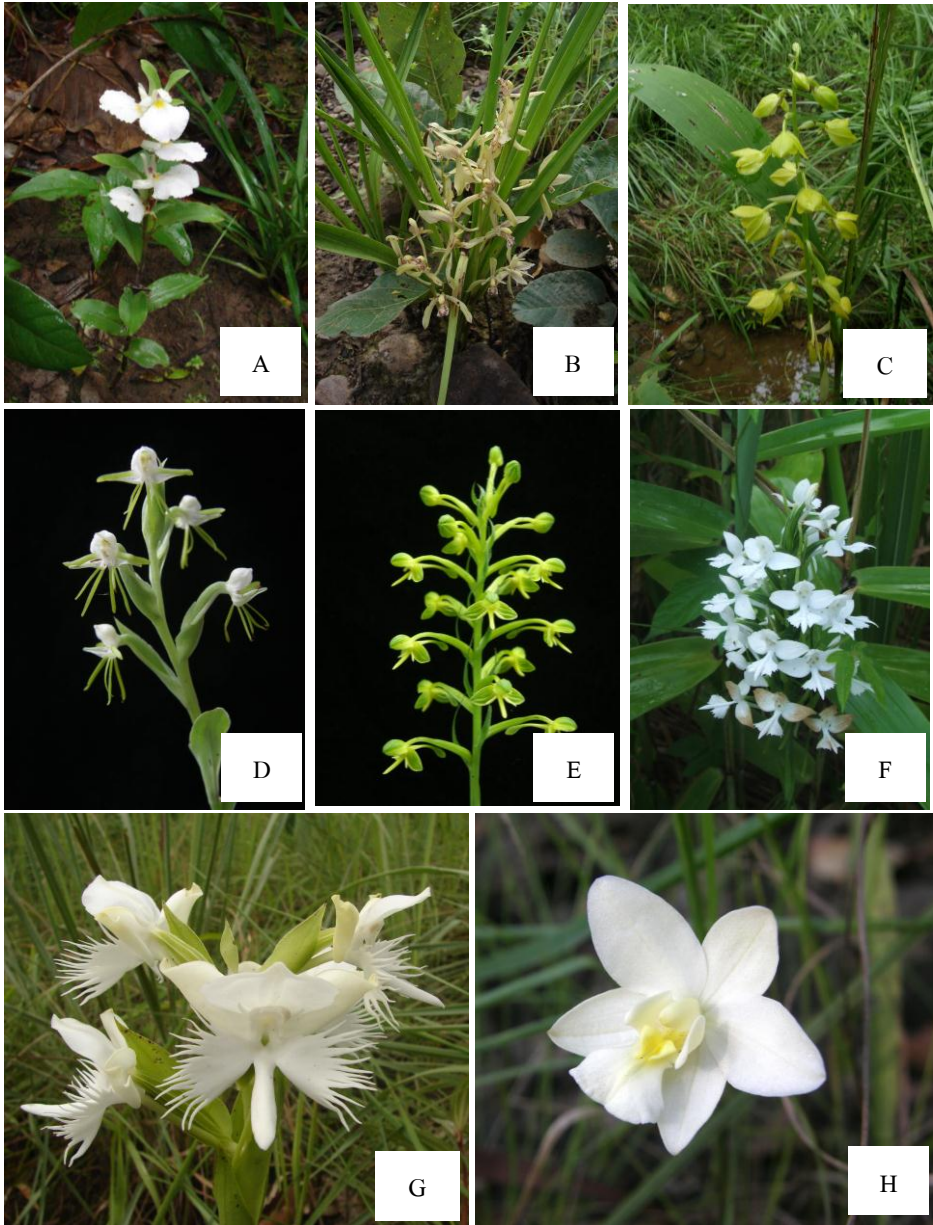
Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Flowering	Fruiting	Leafing
PALMAE	<i>Phoenix loureiri</i> Kunth var. <i>loureiri</i>	เป็ญคอย	h	3	Jan-Mar	May-Jun	Jan-Dec
SMILACACEAE	<i>Smilax ovalifolia</i> Roxb.	เถาวัลย์ขี้	v	3	Mar-Apr	Apr-May	Jan-Dec
	<i>Smilax verticalis</i> Gagnep.	เครือคาว	v	3	Apr-May	Jul-Sep	May-Dec
ZINGIBERACEAE	<i>Costus speciosus</i> (Koeh.) J. E. Sm.	เอื้องหมายนา	h	3	Aug-Sep	Aug-Nov	May-Jan
	<i>Curcuma ecomata</i> Craib	ขมิ้นช่อแดง	h	2	Apr-Jun	?	Jun-Oct
	<i>Curcuma zedoaria</i> (Berg) Roscoe	ขมิ้นชัน	h	3	Mar-May	?	May-Oct
	<i>Globba kerrii</i> Craib	ดอกเข้าพรรษา	h	3	Jun-Sep	Sep-Nov	May-Dec
	<i>Globba nuda</i> K. Lar.	ปลูคนุดา	h	3	May-Jul	Jun-Aug	May-Aug
	<i>Globba schamburgkii</i> Hk. f.	กระทือลิง	h	3	Aug-Oct	Oct-Nov	May-Dec
	<i>Kaempferia rotunda</i> L.	ว่านหาวนอน	h	3	Apr-May	?	May-Sep
<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) J. E. Sm.	กระทือ	h	3	Jul-Aug	Aug-Sep	May-Dec	

ตาราง 2 ชนิดของเฟินที่สำรวจพบในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา (อักษรย่อใช้ความหมายเดียวกับตาราง 1)

Family	Botanical name	Vernacular name	Habit	Abundance	Phenology		
					Strobili/Sori	Fruiting	Leafing
FERNS							
DRYOPTERIDACEAE	<i>Tectaria impressa</i> (Fee) Holtt.	เฟิน	h	3	Jul-Nov	-	Jan-Dec
LYCOPODIACEAE	<i>Lycopodium squarrosum</i> Forst.	ขม โดย หางค่าง	h	1	Jun-Aug	-	Jan-Dec
OPHIOGLOSSACEAE	<i>Ophioglossum petiolatum</i> Hook.	เฟินใบเดียว	h	1	Jun-Jul	-	Jun-Jul
PARKERIACEAE	<i>Adiantum erylliae</i> C. Chr. & Tard.	ก้านดำ	cr	3	Jul-Aug	-	Jan-Dec
	<i>Adiantum philippense</i> L.	หญ้าน้ำวาก	cr	3	Mar-Aug	-	May-Oct
	<i>Adiantum zollingeri</i> Mett. ex Kuth	ก้านดำใบเล็ก	cr	3	Sep-Nov	-	May-Nov
	<i>Cheilanthes belangeri</i> (Bory) C. Chr.	กุศหงอด	h	3	Jul-Sep	-	May-Dec
SCHIZAEACEAE	<i>Lygodium salicifolium</i> C. Presl	ลิเกาใหญ่	v	3	Mar-Aug	-	May-Oct
SELAGINELLACEAE	<i>Selaginella ostenfeldii</i> Hieron.	ผักถวา	cr	4	Aug-Oct	-	Jun-Nov
THELYPTERIDACEAE	<i>Thelypteris parasitica</i> (L.) Fosb.	กุศกาฝาก	h	3	Jun-Aug	-	Jan-Dec

รูป 1 A) พื้นที่ศึกษาเดือน เมษายน พ.ศ. 2552, B) พื้นที่ศึกษาเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2552
 C) *Aristolochia kerrii* Craib (Aristolochiaceae), D) *Blinkworthia lycioides* Choisy
 (Convolvulaceae), E) *Smilax ovalifolia* Roxb.) (Smilacaceae), F) *Curcuma ecomata* Craib
 (Zingiberaceae)

รูป 3 พืชบางชนิดในวงศ์กล้วยไม้ A) *Brachycorythis henryi* (Schltr.) Summerh. B) *Cymbidium ensifolium* (L.) Sw., C) *Eulophia promensis* Lindl., D) *Habenaria amplexicaulis* Rolfe ex Downie, E) *H. chlorina* E. C. Parish & Rehb. f., F) *H. dentata* (Sw.) Schltr., G) *Pectelis susannae* (L.) Raf., H) *Spathoglottis eburnea* Gagnep.

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย (ตาราง 1 และ 2) พบพืชพื้นล่าง 38 วงศ์ 132 ชนิด เป็นพืชใบเลี้ยงคู่ 21 วงศ์ 52 ชนิด พบพืชในวงศ์ถั่ว (Leguminosae) มากที่สุด 14 ชนิด วงศ์ทานตะวัน (Compositae) และวงศ์เข็ม (Rubiaceae) พบรองลงมาคือวงศ์ละ 5 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยวพบทั้งหมด 10 วงศ์ 70 ชนิด พบพืชในวงศ์กล้วยไม้ (Orchidaceae) มากที่สุด 11 สกุล 30 ชนิด มีที่ยังไม่สามารถระบุชนิดได้อีก 3 สกุล 5 ชนิด ซึ่งอยู่ในสกุล *Nervilia* 3 ชนิด สกุล *Peristylus* กับ *Tropidia* สกุลละ 1 ชนิด เพราะไม่พบการติดดอก ซึ่งต้องติดตามต่อไป รองลงมาคือวงศ์กก (Cyperaceae) พบ 11 ชนิด วงศ์หญ้า (Gramineae) และวงศ์จิง (Zingiberaceae) พบวงศ์ละ 8 ชนิด พืชกลุ่มเฟินพบ 7 วงศ์ 10 ชนิด ส่วนพืชไม่มีท่อลำเลียง พบ มอส 7 ตัวอย่าง ลิเวอร์เวิร์ด 1 ตัวอย่าง ซึ่งไม่นับจำนวนชนิดรวมในครั้งนี้เพราะไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัย ซึ่งพืชกลุ่มนี้ใช้เป็นตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศได้จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติม การศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้จัดทำตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้งของพืชวงศ์กล้วยไม้ เนื่องจากแต่ละชนิดพบจำนวนน้อย แต่ได้ถ่ายภาพพืชที่มีดอกและผลเท่านั้น พืชหลายชนิดมีคุณสมบัติเป็นสมุนไพร เช่น เถวัลย์หยั่ง (*Smilax ovalifolia* Roxb., Smilacaceae, ภาพ 1E) บางชนิดมีความสวยงาม น่าจะนำมาเป็นไม้ประดับได้ เช่น กระเช้าปากเป็ด (*Aristolochia kerrii* Craib, Aristolochiaceae, ภาพ 1C) ระฆังขาว (*Blinkworthia lycioides* Choisy, Convolvulaceae, ภาพ 1D) และขมิ้นช่อแดง (*Curcuma ecomata* Craib, Zingiberaceae, ภาพ 1 F) เป็นต้น

สภาพทั่วไปเป็นป่าผลัดใบป่าเต็งรัง (deciduous dipterocarp forest) มีความแห้งแล้งมากในช่วงฤดูแล้ง (ภาพ 1A) ทำให้พบพืชจำนวนน้อย จะพบมากขึ้นเมื่อถึงฤดูฝน (ภาพ 1B) การพัฒนาพื้นที่เพื่อก่อสร้างอาคารของมหาวิทยาลัย อาจมีผลทำให้ความหลากหลายของพืชมีแนวโน้มที่จะลดน้อยลง มีการเข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายขึ้น เพราะพบว่ามีการเข้าไปเพื่อตัดสัตว์ จับต่อเก็บเห็ดและพืชอื่นๆ อยู่เป็นประจำ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรป่าให้ชัดเจน จะทำให้พืชพื้นล่างเหล่านี้มีโอกาสเจริญเติบโต มีจำนวนมากขึ้น พื้นที่นี้ก็เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในธรรมชาติที่มีความหลากหลายอีกแห่งหนึ่งได้เป็นอย่างดี

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุน จากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2552 ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ปีที่ 3 ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- มนู ปนาทกุล. (2542). ความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างตามแนวลำน้ำแม่มอน ที่ระดับความสูง 475 เมตร ถึง 575 เมตร ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่.
- เต็ม สมิตินันท์. (2544). ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการ ป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพมหานคร.
- ธวัชชัย สันติสุข. (2550). ป่าไม้ของประเทศไทย. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรุงเทพมหานคร.
- อารมย์ เผือกอ้อ. (2537). การสำรวจพืชพื้นล่างประเภทไม่มีเนื้อไม้ ของป่าบริเวณทิศตะวันออก ของ ดอยสุเทพ ที่ระดับความสูง 670 ถึง 750 เมตร. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่.
- Cockerell, T.D.A. (1929). The Flora of Doi Suthep, Siam. *Torreyia*, 29, 159-192.
- Kerr, A.F.G. (1911). Sketch of the vegetation of Ching Mai. *Bulletin of Miscellaneous information. Royal Botanic Gardens, Kew*, 1, 1-6.
- Maxwell, J.F. (1992). Lowland vegetation 450-c.800 m. of Doi Chiang Dao Wildlife Sanctuary, Chiang Mai Province, Thailand. *Tiger Paper*, 21, (3), 21-25.
- Sankamethawee, W. and Anusarnsunthorn, V. (2004). Vegetation and diversity of the ground flora in a deciduous dipterocarp-oak forest, Northern Thailand. *Natural History Bulletin of the Siam Society*, 52, (1), 27-48.
- Sawyer, J.O. and Chermisrivathana, C. (1969). A Flora of Doi Suthep, Doi Pui, Chiang Mai Northern Thailand. *Natural History Bulletin of the Siam Society*, 23, 99-132.
- Suwannratana, S. (1994). The effect of irrigation on the ground flora of a deciduous dipterocarp forest at Huai Hong Khrai. Master of Science in environmental risk assessment for tropical ecosystem. Chiang Mai University, Chiang Mai Province.